Δ. Π. Πασχάλης: Θρακικά τ. Ζ' 1936 σ. 38

1806-1831

ἀρχαιοτέρων τῆς νήσου. Ἐν ἐγγράφοις τῶν ἐτῶν 1699 καὶ 1700 ἀπαντᾶται ὁ παπᾶ Νικολὸς Γρόσος [1]) καὶ ἐν ἔτει 1777 ὁ Λεονάρδος Γρόσος [2]). Μεταξὺ δὲ τῶν ἐφόρων τῆς ἐν Κορθίῳ Σχολῆς τῆς Ἁγίας Τριάδος, τοὺς ὁποίους ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης Κύριλλος ὁ ς' διώρισε διὰ τοῦ ἐν ἔτει 1818 κατὰ μῆνα μάϊον ἀπολυθέντος σιγιλλίου του περιελαμβάνετο καὶ ὁ Ἰωάννης Γρόσος, τὸν ὁποῖον ὁ πατριάρχης χαρακτηρίζει ὡς καταλεγόμενον μεταξὺ «τῶν τιμιωτάτων τοῦ Κορθίου προκρίτων»· ἦτο δὲ οὗτος ἀδελφὸς τοῦ περὶ οὗ ὁ λόγος ἐνταῦθα μητροπολίτου Ξάνθης Σεραφείμ, στενὸς δὲ συγγενὴς τοῦ φιλομούσου ἱδρυτοῦ τῆς σχολῆς Σαμουὴλ Πλασίμη τοῦ ἐπιλεγομένου Σκαζῆ [3]). Κατ' ἀπρίλιον δὲ τοῦ 1821, μετὰ τὸν ἀπαγχονισμὸν τοῦ ἐθνομάρτυρος οἰκουμενικοῦ πατριάρχου Γρηγορίου τοῦ Ε' καὶ τῶν λοιπῶν ἀρχιερέων καὶ ἐγκρίτων τοῦ γένους λαϊκῶν ἀπηγ-

1) Δ. Π. Πασχάλη, Τοῦρκοι ἰδιοκτῆται ἐν Ἄνδρῳ. Περιοδ. «Ἀθηνᾶ», τ. ΛΣΤ' (1924), σ. 176.

2) Δ. Π. Πασχάλη, Ἡ ἐν Κάτω Κάστρῳ τῆς Ἄνδρου Σχολὴ Ἑλληνικῶν Γραμμάτων. Συμβολὴ εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς παιδείας ἐν Ἑλλάδι ἐπὶ τουρκοκρατίας. Ἐδημοσιεύθη ἐν «Δελτίῳ τῆς Ἱστορικῆς καὶ Ἐθνολογικῆς Ἑταιρείας τῆς Ἑλλάδος», τ. Θ' (1926) καὶ ἐν ἰδιαιτέρῳ τεύχει, σ. 14.

3) Δ. Π. Πασχάλη, Ἡ ἐν Κορθίῳ Σχολὴ τῆς Ἁγίας Τριάδος, ἔνθ' ἀν., ἔτ. 1928 καὶ ἐν ἰδιαιτέρῳ τεύχει. Τὸ περὶ τῆς Σχολῆς τῆς Ἁγίας Τριάδος σιγίλλιον τοῦ πατριάρχου Κυρίλλου ς' βλ. ἐν «Λογίῳ Ἑρμεῖ» Βιέννης, ἔτ. 1818. Ἦν δὲ ὁ περὶ τῆς ἐν Κορθίῳ Σχολῆς τῆς Ἁγίας Τριάδος στοργικὴν λαβὼν πρόνοιαν πατριάρχης Κύριλλος ὁ ς', ἀνὴρ ἐλλόγιμος, ἀρχιδιάκονος δ' ὢν τοῦ πατριάρχου Καλλινίκου τοῦ Ε' ἐξέδωκεν ἐν Κωνσταντινουπόλει τὰ Τετράστιχα τοῦ Πτωχοπροδρόμου, ἐν οἷς προσέθηκε καὶ ἄλλα ἄξια λόγου. Ἰκονίου δὲ γενόμενος μητροπολίτης συνέταξε Χωρογραφικὸν Πίνακα τῆς ἐπαρχίας Ἰκονίου καλῶς ἐξειργασμένον. Καὶ ἐπιγραφὰς δέ τινας ἀρχαίας περισυναγαγὼν ἐξέδωκεν εἰς τὸν «Λόγιον Ἑρμῆν» τῆς Βιέννης. Μετὰ σχεδὸν ἑξαετῆ πατριαρχείαν παραιτηθεὶς ὁ Κύριλλος ἐφησύχαζεν ἐν τῇ πατρίδι του Ἀδριανουπόλει ὅπου ἐκραγείσης τῆς ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως ἐδέχθη τὸ μακάριον τέλος ὁ ἀοίδιμος ἀπαγχονισθεὶς ὑπὸ τῶν ἐκμανέντων Τούρκων τῷ 1821 ἐν μηνὶ ἰουνίῳ. Περὶ Κυρίλλου ς' βλ. Κ. Μ. Κούμα, Ἱστορία τῶν ἀνθρωπίνων πράξεων, τ. ΙΒ', σ. 512 κ. ἑ.—Ἠλία Τανταλίδου, Βίος Στεφάνου Καραθεοδωρῆ, ἔνθα ἱκαναὶ παρέχονται εἰδήσεις περὶ τοῦ Κυρίλλου ς' καὶ τῆς φιλομουσίας αὐτοῦ.—Ζαχαρίου Ν. Μαθᾶ, Κατάλογος ἱστορικὸς τῶν πρώτων ἐπισκόπων καὶ τῶν ἐφεξῆς πατριαρχῶν τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει ἁγίας καὶ μεγάλης τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησίας, ἐν Ναυπλίῳ 1837, σ. 276—7 (ἔκδ. Β' ἐν Ἀθήναις 1884, σ. 166).—Ἰωακεὶμ Φοροπούλου, Ὕλη Νεοελληνικῆς Φιλολογίας, ἐν «Ἐκκλησιαστικῇ Ἀληθείᾳ» Κωνσταντινουπόλεως, ἔτ. ΙΓ' (1896), σ. 366 κ. ἑ.—Μανουὴλ Ἰ. Γεδεών, Πατριαρχικοὶ Πίνακες, σ. 683—4.—Σπυρ. Ἀντιόχου, Τὰ προνόμια τῆς ὀρθοδόξου τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησίας, ἐν Ἀθήναις 1901, σ. 77. Βλ. καὶ περιοδ. «Ἑστία», ἔτ. 1876, σ. 55 ἐν πραγματείᾳ Κ. Παπαρρηγοπούλου περὶ τοῦ Δέρκων Γρηγορίου.

χονίσθη μετ' αὐτῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ ὁ Νικόλαος Γρόσος, ἀνεψιὸς τοῦ περὶ οὗ ὁ λόγος ἐνταῦθα μητροπολίτου Ξάνθης Σεραφείμ (1). Ἐν ἔτει δὲ 1843 ἔζη ἐν Κορθίῳ ὁ Εὐστάθιος Γρόσος, ἀνεψιὸς καὶ οὗτος καὶ κληρονόμος τοῦ Σεραφείμ, ὅστις εἶχε σύζυγον ἐκ τῆς οἰκογενείας Κυριακοῦ, ἀλλὰ προώρως ἀποβιωσάσης τῆς συζύγου του δὲν ἀπέκτησε τέκνα. Οὗτος ἦτο ὁ τελευταῖος ἐξ ἀρρενογονίας ἀπόγονος τοῦ οἴκου. Ὑπάρχει δ' ἐν Κορθίῳ καὶ τοπωνυμία ***Γρόσου***.

Οἱ γονεῖς αὐτοῦ, φιλόστοργοι καὶ φιλόθρησκοι ὄντες, ἐνεστάλαξαν ἐξ ἁπαλῶν ὀνύχων ἐν τῇ καρδίᾳ τοῦ Σεραφεὶμ τὸν φόβον τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν εἰς αὐτὸν ἀνυπόκριτον πίστιν καὶ πάσας ἐν γένει τὰς εὐαγγελικὰς ἀρετάς, παιδαγωγοῦντες διὰ τῆς εὐσεβείας καὶ τῆς ἐκ τοῦ ἰδίου παραδείγματος ἠθικῆς διδασκαλίας. Ἐν παιδικῇ ἡλικίᾳ ἐδιδάχθη τὰ πρῶτα γράμματα παρά τινι μοναχῷ τῆς ἐν Κορθίῳ μονῆς τῶν Τρομαρχίων, νεώτατος δ' ἀσπασθεὶς τὴν μοναδικὴν πολιτείαν καὶ καρεὶς μοναχὸς ἐν τῇ μονῇ τῆς Παναχράντου ὤργα πρὸς μάθησιν καὶ σπουδήν, διὸ καὶ ὁ πατήρ του, καθορῶν τὴν ὀξύνοιαν καὶ τὴν πρὸς ἀνωτέραν παίδευσιν ἔφεσιν αὐτοῦ, ἐξαπέστειλεν εἰς τὴν περιώνυμον τότε ἀνὰ τὴν Ἀνατολὴν Πατμιάδα Σχολήν, ἐν ᾗ διδάσκαλοι ἦσαν ἐκ τῶν τὰ μάλιστα λογίμων τοῦ ἔθνους ὑπὸ Δανιὴλ τὸν Κεραμέα, ὅστις ὑπῆρξε τὸ σέμνωμα τῆς περιπύστου σχολῆς, διδάξας καὶ παιδεύσας πολλοὺς ὕστερον ἐν τοῖς γράμμασι διαλάμψαντας Ἕλληνας· ἁπανταχόθεν δὲ τοῦ Ἑλληνισμοῦ συνέρρεον κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους εἰς Πάτμον πάμπολλοι φιλομαθεῖς καὶ ὑπὸ τῆς παιδείας οἰστρηλατούμενοι νέοι, ἑλκυόμενοι ἐκ τῆς ἀγαθῆς τοῦ Κεραμέως φήμης, οὕτως ὥστε ἐν Πάτμῳ, πρυτανεύοντος ἐν τῇ Σχολῇ αὐτῆς τοῦ Δανιήλ, οἱ μαθηταὶ ὑπερέβησαν τοὺς διακοσίους 2).

Εὑρὼν δ' ὁ ἀοίδιμος ἐν τῇ σχολῇ ταύτῃ ὑπὸ τοὺς διασήμους τοῦ γένους διδασκάλους Βασίλειον τὸν Κουταλιανὸν καὶ τὸν προμνησθέντα Δανιὴλ τὸν Κεραμέα δαψιλῆ πνευματικὴν τροφὴν ἐνέκυπτεν ἀόκνως καὶ θυ-

---

1) Κ. Ἰ. Δυοβουνιώτου, Κατάλογος τῶν κωδίκων Ξ. Α. Σιδερίδου, ἐν περιοδ. «Θεολογίᾳ», τ. ΙΒ' (1934), σ. 251.

2) Βλ. Μ. Μαλανδράκη, Περὶ τοῦ μεγάλου τοῦ γένους διδασκάλου Μακαρίου τοῦ Καλογερᾶ, τοῦ ἱδρυτοῦ τῆς Πατμιάδος Σχολῆς, καὶ τῆς ἱδρύσεως τῆς σχολῆς ταύτης. Περιοδ. «Ξενοφάνης», τ. Γ' (1905), σ. 39 κ. ἑ.—Τοῦ αὐτοῦ, Ἡ Πατμιὰς Σχολή, ἐν Ἀθήναις, 1911.—Κλήμεντος Καρναπᾶ, Ἰάκωβος ὁ Πάτμιος. Ἐν Ἱεροσολύμοις, 1907.—Ἡ ἐν Πάτμῳ Ἀκαδημία, ἐν «Πρακτικοῖς τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν», ἔτ. 1927, τ. Β', σ. 205—6. Κ. Ἀμάντου, Πάτμος. «Ἡμερολόγιον τῆς Μεγάλης Ἑλλάδος» ἔτ. 1930, σ. 500—8. βλ. καὶ περιοδ. «Παρνασσός», τ. ΙΓ'. σ. 559 κ. ἑ.—«Ἐφημερίδα» Ἑρμουπόλεως τῆς 5 δεκεμβρίου 1908, ἔνθα φρόντισμα περὶ τῆς βιβλιοθήκης τῆς Πάτμου.

μήρως εἰς τὴν μελέτην τῶν τε περὶ τὴν θύραθεν καὶ τὴν ἱερὰν παιδείαν συγγραμμάτων, καταγινόμενος εἰς τὴν κατάληψιν τῶν ὑψηλῶν καὶ σοφῶν ἐννοιῶν, ὡς ἀπὸ διαυγοῦς πηγῆς ἀρυόμενος τὰ νάματα τῆς εὐσεβείας καὶ τοῦ ἀληθοῦς ἐθνισμοῦ.

Περαιώσας τὰς σπουδὰς αὐτοῦ ἐν Πάτμῳ ὁ Σεραφεὶμ μετέβη εἰς Κωνσταντινούπολιν, εὐθὺς δ' ἐξ ἀρχῆς κατέλαβε θέσιν σημαίνουσαν, καίπερ νεώτατος, γενόμενος πρωτοσύγκελλος τοῦ μητροπολίτου Χαλκηδόνος Ἱερεμίου. Πρωτοσύγκελλος δὲ τοῦ Χαλκηδόνος διατελῶν ἐχειροτονήθη κατ' αὔγουστον τοῦ 1806 μητροπολίτης Ξάνθης εἰς ἀντικατάστασιν τοῦ ἀποχωρήσαντος ὡς πρόσθεν εἴρηται, Ναθαναήλ, τῶν κανονικῶν τῆς ἐκλογῆς του ψήφων γενομένων ἐν τῷ ἱερῷ ναῷ τῶν Ταξιαρχῶν Μεγάλου Ῥεύματος [1]).

Ὡς μητροπολίτης Ξάνθης ὁ Σεραφεὶμ φέρεται ὑπογεγραμμένος ἐν τῷ κατὰ νοέμβριον τοῦ 1806 ἐκδοθέντι ἐπὶ πατριάρχου Γρηγορίου τοῦ Ε' Συνοδικῷ Τόμῳ περὶ τῶν καθηκόντων τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἀρχῶν, ἐν ᾧ φέρονται συνυπογεγραμμένοι ὁ Καισαρείας Φιλόθεος, ὁ Ἐφέσου Διονύσιος, ὁ Ἡρακλείας Μελέτιος, ὁ Κυζίκου Μακάριος, ὁ Νικομηδείας Ἀθανάσιος, ὁ Νικαίας Δανιήλ, ὁ Χαλκηδόνος Ἱερεμίας, ὁ Δέρκων Γρηγόριος [2]), ὁ Θεσσαλονίκης Γεράσιμος, ὁ Ἀγκύρας Ἰωαννίκιος, ὁ Φιλαδελφείας Δωρόθεος, ὁ Νέων Πατρῶν Πολύκαρπος, ὁ Βάρνης Παΐσιος [3]), ὁ Προϊλάβου Παρθένιος, ὁ Μαρωνείας Νεόφυτος, ὁ Σωζουπόλεως Χρύσανθος, ὁ Ἴμβρου Νικηφόρος, ὁ Ὠλένης Φιλάρετος, ὁ Πόσνης Καλλίνικος, ὁ Γρεβενῶν Βαρθολομαῖος, ὁ Ἀγαθουπόλεως Γαβριήλ, ὁ Ἐλασσῶνος Ἰωαννίκιος, ὁ Φαρσάλων Παρθένιος καὶ ὁ Νυσάβας Σεραφείμ [4]).

---

1) Ἡ πληροφορία τοῦ διακεκριμένου Σμυρναίου ἱστοριοδίφου Ν. Κ. Χ'' Κωστῆ, ὅτι ὁ Σεραφεὶμ ἐξελέγη μητροπολίτης Ξάνθης τῷ 1815 εἶνε ἐσφαλμένη. Βλ. Ν. Κ. Χ'' Κωστῆ, Ἱστορικαὶ σημειώσεις περὶ τῆς Ἐκκλησίας Σμύρνης ἀπὸ τῶν μέσων χρόνων. Περιοδ. Σμύρνης «Ἱερὸς Πολύκαρπος», ἔτ. 1913—4, σ. 2383 κ. ἑ.

2) Βλ. περὶ τούτου Κ. Παπαρρηγοπούλου, Ὁ μέγας Δέρκων. Περιοδ. «Ἑστία», τ. Α' (1876), σ. 53—6.

3) Ἦν οὗτος ὁ εἶτα Σωζουπόλεως Παΐσιος Νέρης, Ἄνδριος ὡσαύτως τὴν πατρίδα, ἐκ τῶν ἐθνομαρτύρων τοῦ ὑπὲρ ἐλευθερίας ἱεροῦ ἀγῶνος τοῦ 1821, ἀπαγχονισθεὶς καὶ οὗτος, ἀφοῦ ὑπέστη φρικώδη βασανιστήρια, ὀλίγον μετὰ τὸν πατριάρχην Γρηγόριον τὸν Ε'. Βλ. Δ. Π. Πασχάλη, Δύο Ἄνδριοι ἐθνομάρτυρες ἱεράρχαι. Κορώνης Γρηγόριος καὶ Σωζουπόλεως Παΐσιος. Περιοδ. «Θεολογία» ἔτ. 1930 καὶ ἐν ἰδίῳ τεύχει.

4) Γ. Ἀγγελοπούλου. Τὰ κατὰ τὸν ἀοίδιμον πατριάρχην Γρηγόριον τὸν Ε', τ. Α'. σ. 67.

Ὁ Σεραφεὶμ ὡς μητροπολίτης Ξάνθης ἀναγράφεται καὶ μεταξὺ τῶν συνδρομη-

Τῷ 1814 διαμένων ἐν Ἄνδρῳ ὁ Σεραφείμ, ἔνθα μετέβη πρὸς ἐπίσκεψιν τῶν γονέων του, ἐτέλεσε τὰ ἐγκαίνια τοῦ ἐν τῇ Σχολῇ τῆς Ἁγίας Τριάδος ἐν Μοσχιῶνι τοῦ Κορθίου ἀνεγερθέντος ὁμωνύμου ἱεροῦ ναοῦ, τοῦ ὁποίου ἡ ἀνέγερσις ὀφείλεται εἰς τὸν προμνησθέντα ἱδρυτὴν τῆς εἰρημένης σχολῆς Σαμουὴλ Πλασίμην τὸν ἐπονομαζόμενον Σκαζῆν [1]). Τὸ ἑπόμενον δ' ἔτος κατεσκεύασε λαμπρὰν μαρμαρίνην κρήνην πλησίον τοῦ ἐν Κορθίῳ ναοῦ τοῦ Ἁγίου Νικολάου. Ἐπὶ τῆς κρήνης ταύτης σῴζεται μέχρι σήμερον ἡ ἑξῆς ἔμμετρος ἐπιγραφή, κεφαλαιώδεσι συμπεπλεγμένοις γράμμασι κατὰ τὸ βυζαντιακὸν ἰδιότυπον κεχαραγμένη καὶ κατὰ κοινὴν μεταγραφὴν ἔχουσα ὧδε :

Διψῶντες πάντες συνέρχεσθε εἰς ὕδωρ
Γείτονες, ξένοι, ἀντλοῦντες ἀκινδύνως,
Ἄρχοντες, πτωχοί, πίετε τοῦτο χάριν
Πηγὴ γὰρ αὕτη ἐκτίσθη ἐκ δαπάνης
Ξάνθης Σεραφεὶμ Γρόσου μητροπολίτου
Εἰς μνημόσυνον αὐτοῦ, γονέων καὶ οἰκείων
Ἀείμνηστον αὐτοῦ χρηστὴν σοφίαν.
Ἐν ἔτει χιλιοστῷ ὀκτακοσιοστῷ δεκάτῳ πέμπτῳ
περὶ τὰ μέσα μηνὸς Ἰανουαρίου.

Κατὰ τὸ ἴδιον ἔτος ἀφιέρωσεν εἰς τὴν μονὴν τῆς Παναχράντου διάφορα ἅγια λείψανα, κατὰ τὸ ἑξῆς ἐν τῷ κώδικι τῆς μονῆς ταύτης σημείωμα :

«αωιε', αὐγούστου ιζ' ἀφιερώθη ἓν κουτίον κατηφεδένιον ἀργυροκεκοσμημένον παρὰ τοῦ πανιερωτάτου ἁγίου Ξάνθης κυρίου Σεραφεὶμ τοὐπίκλην Γρόσου, τὸ ὁποῖον ἐνέχει ἐν αὐτῷ εἰς πλάκαν ἀργυρὰν τμήματα ἁγίων λειψάνων, τοῦ ἁγίου Χαραλάμπους, Θεοδώρου τοῦ Τίρωνος, τῆς ἁγίας Γλυκερίας, τοῦ ἁγίου Ἀβερκίου, τοῦ ἁγίου Πολυκάρπου, τοῦ ἁγίου Παντελεήμονος, τῆς ἁγίας Παρασκευῆς, τοῦ ἁγίου Ἐλευθερίου καὶ τοῦ ἁγίου Θεοδώρου τοῦ Νέου» [2]).

Ὁ Σεραφεὶμ διετέλεσε μητροπολίτης Ξάνθης ἐπὶ εἰκοσιπενταετίαν περίπου, ἤτοι μέχρι τοῦ ὀκτωβρίου 1831, ὅτε λίαν τιμητικῶς μετετέθη κατὰ προβιβασμὸν εἰς τὸν θρόνον τῆς ἁγιωτάτης μητροπόλεως Σμύρνης ἐπὶ διαδοχῇ Ἱεροθέου τοῦ ἀπὸ Μεγάλων Πρωτοσυγκέλλων, ἐκπεσόντος

τῶν τῆς κατὰ τὸ ἔτος 1807 ἐκδοθείσης ἐν Βενετίᾳ ὑπὸ Ἀνθίμου Γαζῆ τοῦ Μηλιώτου «Ἑλληνικῆς Βιβλιοθήκης». Βλ. τ. β' τοῦ ἔργου τούτου, σ. 329, ἐν τῷ καταλόγῳ τῶν συνδρομητῶν τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἔνθα ὁ Ξάνθης Σεραφεὶμ διέμενε τότε ὡς Συνοδικός.

1) Βλ. σ. 6.

2) Κώδικος τῆς μονῆς Παναχράντου, σ. 179.

(Ξάνθης Σεραφείμ 1806-1831)

«ἅτε πολλῶν λαληθέντων καὶ λοιδορηθέντων αὐτῷ» (1). Διεδέχθη δὲ τὸν Σεραφεὶμ ἐν Ξάνθῃ ὁ θεοφιλέστατος ἐπίσκοπος Κλαυδιουπόλεως Εὐγένιος.

Ἀλλὰ μετ' οὐ πολὺ ὁ Σεραφεὶμ ἐγένετο ἔκπτωτος τοῦ μητροπολιτικοῦ τῆς Σμύρνης θρόνου, διότι τὸν κατὰ ἰούνιον τοῦ 1833 ἀνεπισήμως ἐπισκεφθέντα τὴν Σμύρνην βασιλέα τῆς Ἑλλάδος Ὄθωνα ὑπεδέχθη εἰς τὴν ἐκκλησίαν τῆς Ἁγίας Φωτεινῆς πανηγυρικῶς, μετ' ἐπιδεικτικῆς πομπῆς καὶ πανδήμων κραυγαλέων πολυχρονισμῶν (2).

Καὶ ἐξωρίσθη μὲν τότε ὁ Σεραφεὶμ εἰς Προῦσσαν, διακινδυνεύσας καὶ αὐτὴν τὴν ζωήν του ὑπὸ τῶν ἐξαγριωθέντων Τούρκων, ἀλλὰ μετά τινα χρόνον ἠδυνήθη νὰ διαφύγῃ ἐκεῖθεν καὶ ἄσυλον ζητῶν ὁ φιλόπατρις ἱεράρχης κατέφυγεν εἰς τὸ ἐλεύθερον Κράτος τῷ 1834.

Ὁ βασιλεὺς Ὄθων ἐδέχθη τὸν Σεραφεὶμ μετ' ἐξαιρετικῆς εὐμενείας, περιέθαλψε δὲ καὶ ἐπεδαψίλευσεν εἰς αὐτὸν παντοίας περιποιήσεις καὶ τιμάς. Ἀποθανόντος δὲ τὴν 15 μαρτίου 1837 τοῦ ἐπισκόπου Ἄνδρου Σωφρονίου ἐτοποθετήθη εἰς τὴν ἐπισκοπὴν Ἄνδρου ὁ Σεραφείμ, καί τοι τοῦτο δὲν ἐγένετο ἄνευ πολλῶν προσκομμάτων, παρεμβληθέντων ἐπιμόνως ἕνεκα τυπικῶν λόγων ὑπὸ τῆς Ἱερᾶς Συνόδου, ἅτινα ὅμως ὑπερενική-

---

1) **Μητροπολίτου πρώην Παραμυθίας Ἀθηναγόρα.** Ὁ θεσμὸς τῶν Συγκέλλων ἐν τῷ Οἰκουμενικῷ Πατριαρχείῳ.—**Εὐαγγέλου Σαβράμη.** Ὁ Κῶδιξ τοῦ μητροπολίτου Ἡρακλείας Ἰγνατίου. Περιοδ. «Θρακικά», τ. ς' (1935), σ. 236.

2) Βλ. τὰ ἔγγραφα τῆς ἐκπτώσεως τοῦ Σεραφεὶμ ἐν ἐφημ. «Ἀθηνᾶ», ἀριθ. 142 τοῦ 1833, ἔνθα τὸ πρῶτον ἐδημοσιεύθησαν. Βλ. ὡσαύτως περὶ τοῦ Σεραφεὶμ ὡς μητροπολίτου Σμύρνης: **Κ. Οἰκονόμου τοῦ ἐξ Οἰκονόμων,** Αὐτοσχέδιος διατριβὴ περὶ Σμύρνης ἐν Σῳζομένοις Φιλολογικοῖς, τ.Α',σ. 347.—**Τοῦ αὐτοῦ,** ΤὰΣῳζόμενα Ἐκκλησιαστικὰ Συγγράμματα, τ.Β',σ. 360, 366, 490.—**Ἀθ. Παπαδοπούλου Κεραμέως,** Περὶ τῶν ἐπισκόπων καὶ μητροπολιτῶν Σμύρνης, περιοδ.«Ὅμηρος», τ.ς' (1878) καὶ ἐφ. «Ἀνατολή», ἔτ. Α' (1881).—**Ἀνθίμου Ἀλεξούδη,** Χρονολογικοὶ Κατάλογοι τῶν κατ' ἐπαρχίας ἀρχιερατευσάντων, ἐν «Νεολόγῳ» Κωνστ/πόλεως, ἀριθ. 6517 τῆς 10 ἀπριλίου 1891.—**Ε. Ἰ. Δράκου** Ἑλληνικαὶ Ἐκκλησιαστικαὶ Σελίδες, Ἀθήνησι 1891. σ. 6, 8, 10.—**Aruntell,** Asie Minor, τ.Β',σ.415.—**Βασιλείου,** μητροπολίτου Σμύρνης, Ἱεράρχαι Σμύρνης, ἐν «Ἡμερολογίῳ Ἀμαλθείας» ἔτ. 1894, σ 191.—**Σ. Ἀντωνοπούλου,** Μικρὰ Ἀσία, 1907, σ. 95 καὶ 102 κ.ἑ.—**Γ. Λαμπάκη,** Οἱ ἑπτὰ ἀστέρες τῆς Ἀποκαλύψεως, ἐν Ἀθήναις 1909, σ. 167.—**Ἐπαμ. Κυριακίδου,** Ἱστορία τοῦ συγχρόνου Ἑλληνισμοῦ, ἐν Ἀθήναις 1892, σ 395 κ.ἑ.—**Τρ. Εὐαγγελίδου,** Ἱστορία τοῦ Ὄθωνος, ἐν Ἀθήναις 1893, σ. 48 κ.ἑ.—**Μιχ. Λαμπρυνίδου,** Τὰ πρῶτα ἔτη τῆς βασιλείας τοῦ Ὄθωνος περιδ. «Ἑλληνισμός», ἔτ. ΙΖ' (1914), σ. 184.—**Ἰεζεκιὴλ Βελανιδιώτου,** Ἐκκλησία καὶ Πολιτεία, ἐν Ἀθήναις 1906, σ. 40.—**Χρυσοστόμου Α. Παπαδοπούλου,** Ἱστορία τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, τ. Α', ἐν Ἀθήναις 1920, σ. 193—4.

θησαν χάρις εἰς τὸ ὑπὲρ αὐτοῦ ἐπιδειχθὲν θερμότατον ἐνδιαφέρον τοῦ βασιλέως. Ῥητῶς δὲ ἀναγράφεται εἰς τὸ ἀπὸ 28 μαΐου 1837 Β. Διάταγμα τοῦ διορισμοῦ του, ὅτι οὗτος γίνεται ***«διὰ τὴν ἐξαιρέτως ἀποδεδειγμένην ἀφοσίωσιν καὶ τὸν εὐλαβῆ χαρακτῆρα»*** τοῦ φιλοπάτριδος ἱεράρχου. Ἐν τῇ ἐπισκοπῇ δὲ Ἄνδρου διατελῶν ὁ Σεραφεὶμ ἔφερεν ἰσοβίως τὸν ὃν ἀρχῆθεν ἐκέκτητο βαθμὸν τοῦ Μητροπολίτου. Ὁ τίτλος του ἦτο : ***Ὁ κατὰ τὴν Ἐπισκοπὴν Ἄνδρου Μητροπολίτης.***

Ἐν τῷ πρωτοκόλλῳ τῆς ἐπισκοπῆς Ἄνδρου τοῦ ἔτους 1837 σῴζονται τὰ ἑξῆς σημειώματα περὶ τοῦ διορισμοῦ τοῦ μητροπολίτου Σεραφεὶμ ὡς ἐπισκόπου Ἄνδρου, τῆς ἀφίξεώς του ἐν τῇ νήσῳ καὶ τῆς ἀναλήψεως τῶν καθηκόντων του :

Τῇ 31 μαΐου 1837 ἡ Β. Γραμματεία ἐπὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν κτλ. διὰ τοῦ ὑπ' ἀριθ. 1595 ἐγγράφου της κοινοποιεῖ εἰς τὸν μητροπολίτην Σεραφεὶμ τὸν διορισμόν του εἰς τὴν ἐπισκοπὴν Ἄνδρου.

Τῇ 14 ἰουνίου ἰδίου ἔτους ὁ νέος ἐπίσκοπος εἰδοποιεῖ τὸ Β. Ὑποδιοικητήριον Ἄνδρου περὶ τοῦ διορισμοῦ του καὶ τῆς ἀφίξεώς του εἰς τὴν νῆσον καὶ ζητεῖ νὰ τῷ παραδοθῶσι τὰ ἀρχεῖα τῆς ἐπισκοπῆς.

Αὐγούστου 5, 1837. «Εἰδοποίησις πρὸς τὸν ἀρχιδιάκονον Διονύσιον Μπίστην διὰ νὰ παρευρεθῇ κατὰ τὴν ἑβδόμην ἡμέραν τοῦ μηνὸς ὅπως παραλάβῃ τὰ ἀρχεῖα καὶ τὴν σφραγῖδα τῆς ἐπισκοπῆς Ἄνδρου».

Ἐπὶ τοῦ τελευταίου λευκοῦ φύλλου παλαιοῦ ἐντύπου ψαλτηρίου, ἀνήκοντος εἰς τὸν ἐκ Στραπουργιῶν ἱερέα Θεόδωρον Καλλιβρούσην, σῴζεται σὺν ἄλλοις καὶ τόδε τὸ σημείωμα : «1837 ἦλθεν ὁ δεσπότης – ἰουνίου 15— ὁ Σεραφεὶμ καὶ τοῦ ἔμβασα μία λίτρα κερὶ σεπτεμβρίου 10 διὰ τὸν ἅγιον Νικόλαον στὶς Ἐβρουσές». Τὸ σημείωμα βρίθει ἀνορθογραφιῶν.

Ὁ διορισμὸς τοῦ Σεραφεὶμ ὡς ἐπισκόπου Ἄνδρου ἐνεποίησε καθ' ὅλην τὴν νῆσον ἀγαθοτάτην ἐντύπωσιν. Διερμηνεύων τὰ αἰσθήματα ταῦτα ὁ ἐκ τῶν μᾶλλον διακεκριμένων κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην Ἀνδρίων Μιχαλάκης Πολέμης [1]) ἔγραφεν ἐκ Σύρου τὴν 13 Μαρτίου 1837 πρὸς τὸν δήμαρχον Γαυρείου Γιαννούλην Δημητρίου σὺν ἄλλοις καὶ τὰ ἑξῆς :

«. . . . . Ἀπὸ εἰδήσεις ἐξ Ἀθηνῶν πληροφορούμεθα ὅτι ἔγινεν Ἄνδρου ὁ πρώην Σμύρνης Σεραφείμ, ἀδελφὸς τοῦ Γιαννάκη Γρόσου ἀπὸ τὸ Ἐπάνω Κάστρον· λέγουν μάλιστα ὅτι τοῦ ἐδόθη καὶ ἡ Τῆνος μαζὶ ὡς μία Ἐπαρχία [2]). Κοντὰ εἰς τὴν λύπην μου, ἀγαπητέ, διὰ τὸν θάνατον τοῦ μακαρίτου εὐχαριστήθην εἰς ταύτην τὴν ἐκλογὴν ὅτι ἔγινε πάλιν πατριώτης μας καὶ ὄχι ξένος.

---

1) Περὶ Μιχαλάκη Πολέμη βλ. Δ. Π. Πασχάλη, Γενεαλογικὰ μελετήματα. Ἡ οἰκογένεια Πολέμη. Ἐφημ. Ἀθηνῶν «Ἐμπρὸς» τῆς 31 αὐγούστου 1924.

2) Ἡ εἴδησις ἦτον ἀνυπόστατος.

(Ξάνθης Σεραφείμ 1806-1831)

«Εἰς τὴν Ὕδραν ἄρχισενἕνας τρομερὸς σεισμὸς ἀπὸ τὰς 9 τρέχοντος καὶ ἐξακολούθησεν ἕως τὰς 11, ὅπου μοὶ ἔγραψαν. Ἐποντίσθησαν διάφορα ὀσπήτια· ὀλίγα ἐκ τῶν ὅλων ἔμειναν ἀβλαβῆ. Ἔκαμεν ὁ θεὸς καὶ ἄρχισεν ἡμέρα, διότι ἂν ἦτον νύκτα ἤθελε χαθοῦν πολλοὶ ἄνθρωποι. Ἕως τῆς ὥρας μοὶ ἔγραψαν ὅτι ὅλοι εὑρίσκονται ἔξω ἀπὸ τὰ ὀσπήτια».

Εἰς τὸν Σεραφείμ πλὴν τῶν κανονικῶν ὡς ἐπισκόπου ἀπολαυῶν ἐχορηγήθη ἐπὶ πλέον τῇ συστάσει τοῦ βασιλέως Ὄθωνος καὶ μηνιαία πρόσθετος ἐπιχορήγησις ἐκ δρ. 100. Τὴν δὲ 18 (30) Σεπτεμβρίου 1842 ὁ βασιλεὺς ἀπένειμεν εἰς αὐτὸν τὸν σπανίως τότε ἀπονεμόμενον χρυσοῦν Σταυρὸν τοῦ Σωτῆρος.

Ἀλλ' ὀλίγον ἐχάρη τὰς ἐπιδαψιλευθείσας εἰς αὐτὸν ὑπὸ τοῦ βασιλέως Ὄθωνος ἐξαιρετικὰς εὐνοίας· διότι τὴν 4ην ὀκτωβρίου 1842 ὁ Σεραφείμ ἀπέθανεν αἰφνιδίως ὑπὸ τὰς ἑξῆς περιστάσεις. Εἰδοποιηθεὶς τὴν 30 σεπτεμβρίου 1842 ὅτι βασιλεὺς Ὄθων, περιοδεύων εἰς τὰς νήσους, ἔμελλε νὰ ἐπισκεφθῇ καὶ τὸ Κόρθιον τῆς Ἄνδρου, ἰδιαιτέραν πατρίδα τοῦ Σεραφείμ, ἔδραμεν εὐθὺς ἐκεῖ ἐκ τῆς ἐπισκοπῆς του μετὰ τοῦ ὑπ' αὐτὸν Κλήρου πρὸς ὑποδοχὴν τοῦ βασιλέως. Ἀλλὰ μόλις φθάσας καὶ μαθὼν ὅτι ὁ βασιλεὺς θ' ἀπεβιβάζετο εἰς τὸν λιμένα τοῦ Γαυρείου, ὀκτάωρον καὶ πλέον ἀπέχοντος τοῦ Κορθίου, σπεύδει πάραυτα εἰς Γαύρειον. Ἀλλὰ τὸ ταξείδιον τοῦ βασιλέως εἶχε ματαιωθῆ. Μάτην δ' ἀναμείνας ἐπὶ τριήμερον εἰς τὴν μονὴν τῆς Ἁγίας, ἐλυπήθη μὲν ἀφ' ἑνός, διότι δὲν ἠξιώθη νὰ ἴδῃ καὶ νὰ περιποιηθῇ εἰς τὴν πατρίδα του τὸν βασιλέα, ἐχάρη δ' ἀφ' ἑτέρου ὑπερμέτρως, διότι ἔφθασεν ἐκεῖ εἰς χεῖράς του τὴν 4 ὀκτωβρίου ἡ ἐπίσημος κοινοποίησις τῆς Γραμματείας ὅτι ἀπενεμήθη εἰς αὐτὸν ὁ Χρυσοῦς Σταυρὸς καὶ ἡ ἐκ δρ. 100 πρόσθετος μηνιαία ἐπιχορήγησις. Ἀμέσως τὴν ἰδίαν ἡμέραν ἡτοιμάσθη χαίρων νὰ ἐπανακάμψῃ εἰς τὴν ἐπισκοπήν του, ἀλλὰ καθ' ἣν στιγμὴν ἵππευε, καὶ πρὶν ξεκινήσῃ ἀκόμη, ἔπεσε νεκρὸς εἰς τὰς χεῖρα. τῶν περὶ τὴν ἡμίονόν του μοναχῶν, πληγεὶς ὑπὸ κεραυνοβόλου ἀποπληξίας Ὁ θάνατός του, γράφει ἡ ἐφημ. «Ἀθηνᾶ», ἀφῆκε λύπην ἀπαρηγόρητον εἰς ὅλους τοὺς κατοίκους τῆς Ἄνδρου καὶ συμφορὰν ἐσχάτην εἰς τὸν δυστυχῆ ἀδελφόν του Ἰωάννην Γρόσον· διότι ἕνεκα τοῦ εἰς ἑπτάωραν ἀπόστασιν ἐπελθόντος αἰφνιδίου θανάτου του, μόλις ἔμαθον τὴν εἴδησιν οἱ ἐν τῇ ἐπισκοπῇ διαμένοντες ἀπεγύμνωσαν πάραυτα ἐντελῶς ταύτην, ἀφαρπάσαντες ὅλην τὴν εὑρεθεῖσαν χρηματικὴν περιουσίαν του, ὅλα τὰ ἔπιπλα καὶ σκεύη του, καὶ αὐτὰ ἀκόμη τὰ ἀρχιερατικά του ἄμφια, τὰ ὁποῖα εἶχεν ἐξαγοράσει ἀπὸ τὴν Σμύρνην μεταβὰς ἐπὶ τούτῳ ἐκεῖ ὁ προμνησθεὶς ἀδελφός του Ἰωάννης Γρόσος ἐξ ἰδίων του χρημάτων [1]).

Ὁ Σεραφείμ χαρακτηρίζεται καθ' ὃν χρόνον κατεῖχε τὴν ἐπισκοπὴν Ἄνδρου ὡς χλιαρὸς καὶ ἀδρανής. Ἔτσι ἐπέτρεψεν ὅπως τὸν ἰανουάριον τοῦ 1839 τελεσθῇ ἐν Ἄνδρῳ ὑπὸ δυτικοῦ ἱερέως γάμος ἑτεροδόξων, ἤτοι

1) Ἐφημ. «Ἀθηνᾶ», ἀριθ. 968 τῆς 14 νοεμβρίου 1842.

ὀρθοδόξου γυναικὸς μετὰ καθολικοῦ συζύγου. Κατακρίνεται δὲ δριμέως ὑπὸ τοῦ Κωνστ. Οἰκονόμου ὡς ἐπιδείξας ἀδιαφορίαν ἂν μὴ καὶ ἀνοχὴν πρὸς τὸ ἐπὶ τῆς ἀρχιερατείας αὐτοῦ, κατὰ φεβρουάριον καὶ μάρτιον τοῦ 1839, ἀρξάμενον Καΐρειον κήρυγμα τῆς Θεοσεβείας, εἰ καὶ πολὺς ἦν καὶ σκυθρωπὸς ὁ περὶ τούτου λόγος, ἔγραφον δὲ πρός τε τὴν Σύνοδον καὶ τὴν Κυβέρνησιν ὀδυνώμενοι καὶ σχετλιάζοντες ἄλλοι τε πολλοί, ἐν οἷς ὅ,τε διοικητὴς Σύρου καὶ ὁ δήμαρχος Ἑρμουπόλεως [1]). Μόνον δ' ὁ μητροπολίτης Σεραφείμ, τὸν ὁποῖον ὁ Οἰκονόμος καλεῖ τούτου ἕνεκα ***κωφόν***, ἐσιώπα. Καὶ οὐ μόνον, λέγει ὁ Οἰκονόμος, οὐδὲν ἔπραττε πρὸς τὴν δυσσέβειαν τὴν καταλυμαινομένην τὸ τοῦ Χριστοῦ ποίμνιον, ἀλλὰ καὶ προσκληθεὶς παρὰ τῆς Συνόδου νὰ πληροφορήσῃ αὐτὴν περί τινων τῶν ἐκ τοῦ ὑπ' αὐτὸν Κλήρου ἀρρήτους κατὰ τῶν ἱερωτάτων τῆς ὀρθοδόξου πίστεως δογμάτων ἐξεμούντων βλασφημίας καὶ ἄλλων ἄλλους κινούντων τοιούτοις μοχθηρᾶς καινοτομίας ἀναγύρους, ὁμολογεῖ μὲν διὰ τῆς ἀπὸ 17 ἰουλίου 1839 ὑπ' ἀριθ. 307 ἀναφορᾶς του, ὅτι ἀληθὲς εἶνε καὶ βέβαιον ὅτι ***διάφοροι παρὰ διαφόρων κατὰ θρησκείας διαφημίζονται λόγοι εἰς διάφορα μέρη***, ποικιλαχῶς ὅμως πειρᾶται νὰ διαφύγῃ εἰς τῆς ἀγνοίας τῶν προσώπων τὰς σκοτεινὰς λοξοδρομίας, ἐξαιτούμενος ὅπως ἐκδοθῇ παρὰ τῆς Συνόδου παραινετικὴ πρὸς τὸν κλῆρον καὶ τὸν λαὸν ἐγκύκλιος, ὅπως καταμηνύωσι τοὺς βλασφημοῦντας διὰ τῆς ἐπισκοπῆς.

Διονύσιος

Ἐγεννήθη ἐν Ἀηδονίοις τῆς Ἄνδρου ἐξ οἰκογενείας τῶν τὰ πρῶτα φερουσῶν ἐν τῇ νήσῳ, υἱὸς τοῦ Ἀλεξάνδρου Μπίστη καὶ ἔγγονος τοῦ κοτζάμπαση Νικολάου Μπίστη.

Τὰ πρῶτα μαθήματα ἐδιδάχθη εἰς τὴν ἐν Μοσχιῶνι τοῦ Κορθίου Σχολὴν τῆς Ἁγίας Τριάδος ὑπὸ διδάσκαλον τὸν Παγκράτιον Κουμέλην. Διδασκόμενος δὲ ἐδίδασκε καὶ ὁ ἴδιος ὡς ὑποδιδάσκαλος εἰς τὴν κατωτέραν τάξιν τῆς σχολῆς, καθ' ἃ δὲ ὁ ἴδιος ἀφηγεῖται, ὡς μισθὸν ἐλάμβανε διὰ τὴν διδασκαλίαν του ταύτην 26 ἱσπανικὰ τάλληρα κατὰ τριμηνίαν, τιμωμένου τότε τοῦ ἱσπανικοῦ ταλλήρου ἀντὶ 3 γροσίων [2]). Ἐλάμβανε πρὸς τούτοις καὶ ἀπὸ κάθε μαθητὴν ἓν ψωμίον καθ' ἑκάστην Δευτέραν.

Βραδύτερον ἐν σχετικῶς προηγμένῃ ἡλικίᾳ διετέλεσε μαθητὴς τοῦ Θεοφίλου Καΐρη, παρ' ᾧ διήκουσεν ὁλόκληρον τὴν σειρὰν τῶν ἐπὶ τριετίαν (1836—1839) ἐν τῇ Καϊρείῳ Σχολῇ διδαχθέντων μαθημάτων. Νέος ἦτο ἀνηρέμου χαρακτῆρος καὶ δυσήνιος, οὐχὶ ἅπαξ δημιουργήσας εἰς ἑαυτὸν δυσαρέστους περιπλοκὰς καὶ παρασχὼν ἀφορμὰς εἰς λῆψιν αὐστηρῶν

1) Ἐφημ. «Αἰὼν» Ἀθηνῶν, ἀριθ. 51 τοῦ 1839, ἐν παραρτήματι.—Δ. Π. Πασχάλη, Θεόφιλος Καΐρης. Ἱστορικὴ καὶ φιλοσοφικὴ μελέτη. Ἐν Ἀθήναις, 1928.

2) Δ. Π. Πασχάλη, Νομίσματα καὶ ἀγοραστικὴ ἀξία αὐτῶν κατὰ διαφόρους ἐποχάς. Μελέτη ἀνέκδοτος.